

Gyógyszerészet 33. 117–119. 1989.

Mozsonyi Sándor professzor születése centenáriuma

Mozsonyi Sándor 1889. március 15-én született a Somogy megyei Kadarkúton, ahol édesapja a falu református lelkésze volt. Az elemi iskolát elvégezve szülei 1–1 évre a Szepességbe, majd Fiuméba küldték az idegen nyelvek elsajátítása céljából. Gimnáziumi tanulmányait a közeli Bonyhádon folytatta, majd Csurgón fejezte be. Ezt követően gyakornoki éveit a kaposvári „Arany Kereszt” gyógyszerertárban *Kellauer Gábornál* töltötte le, majd a budapesti Tudományegyetemre iratkozott be, ahol 1911-ben gyógyszerészi oklevelet szerzett. 1912-ben *Bókay Árpád* Gyógyszertani Intézetében írt, a „*Taxus baccata* taxinjáról” című dolgozatával gyógyszerészdoktori fokozatot nyert.

1912-ben lépett a *Matolcsy Miklós* egyetemi magántanár által vezetett, s akkor még alig öt éve működő budapesti Egyetemi Gyógyszertár kötelékébe, ahol először mint egyetemi gyakornok, majd rövidesen első tanársegédi minőségben működött. Az első munkahelyen eltöltött évek meghatározóan hatottak élete további évtizedeire, oktatói, kutatói, tudományos és szervezői-vezetői pályafutására. Mint pályakezdő, még nem remélhette, hogy egyszer professzor és az Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának első dékánja, kiemelkedő vezető személye lesz.

Az 1914-ben kitört világháború az Egyetemi Gyógyszertár gyógyszerellátási feladatát a békebelinek többszörösére emelte, miután az Egyetemi Gyógyszertár a klinikákon kívül hat budapesti hadikórházat látott el gyógyszerrel és kötszerrel. *Mozsonyi* a nagyszabású officinai munka megszervezésén kívül a gyógyszerészhallgatók gyakorlatainak vezetésével is foglalkozott, s a munkájának írásba foglalt emléke „A III. kiad. Magyar Gyógyszerkönyv galenusi készítményei vizsgálatainak magyarázata” című jegyzete. De ernyedetlen szorgalmának és kitartásának tanújelét adta *Mozsonyi* avval is, hogy ezekben az években — hivatalos elfoglaltsága mellett — beiratkozott orvostanhallgatónak és e tanulmányait mindaddig Pesten folytatta, míg 1917-ben az újonnan Pozsonyban felállított Erzsébet Tudományegyetem Közegészségtani Intézetének vezetőjéül, *Fenyvessy Béla* professzortól meghívást nem nyert tanársegédi állásra. 1918-ban — tanulmányainak befejezése után — itt avatták orvosdoktorrá.

Miután az első világháborút befejező trianoni békeszerződés Pozsonyt Csehszlovákiának ítélte, az Erzsébet Tudományegyetem Budapestre, majd onnan Pécsre települt. *Mozsonyi* nem követte az egyetemet, mert az időközben megalakult Magyar Népjóléti és Munkügyi Minisztériumba nyert meghívást és mint kettős képesítéssel bíró doktort, a gyógyszerészeti főosztályra nevezték ki miniszteri titkárnak. A korabeli szaksajtó meglepedéssel nyilatkozott *Mozsonyi* kinevezéséről, mint „akinek kiváló egyéni és tudományos kvalitásai őt e helyre predesztinálják”.

Már az első minisztériumi éveitől szoros kapcsolatot tartott fenn *Mozsonyi* a gyógyszerésztársadalom vezető egyéniségeivel és a Magyarországi Gyógyszerész Egyesülettel. *Mozsonyi* fontosnak tartotta, hogy a gyógyszerészet mindennapi problémáiról állandóan tudomást szerezzen, így rendszeresen megjelent az egyesület közgyűlésein, 1925-től kezdve — mint miniszteri osztálytanácsos — a miniszter képviselőjeként.

Mozsonyi minisztériumi éveitől sem szakította meg összeköttetését volt egyetemi barátaival, akik a háború (1914–18) befejezése után *Belák Sándor* és *Lipták Pál* — későbbi egyetemi tanárok — vezetése alatt tudományos, önképző előadásokat és összejöveteleket tartottak az Orvoskar intézeteiben. A „Gyógyszerészek Baráti Köre” legaktívabb tagja és fő mozgatója éppen *Mozsonyi* volt, akinek agitációja folytán a gyógyszerészet több gyakorló tagja is csatlakozott a mozgalomhoz. Az ő kezdeményezésükre alakult meg azután 1924-ben a „Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság”, amelynek elnökeként *Mágozsy-Dietz Sándor*, a botanika közismert professzorát sikerült megnyerniük. *Mozsonyi* a társaságban évtizedeken át aktívan működött, s 1938–1949 között alelnökként tevékenykedett.

A társaságban elhangzott és a társtudományok körébe is vágó előadások az évek során világossá tették a hazai egyetemi gyógyszerészképzés elmaradottságát. *Mozsonyi* ezekben az években két alkalommal is hivatalos kiküldetést nyert külföldi konferenciára (Genf 1925, Brüsszel 1929), ahol alkalma volt a szakma külföldi képviselőivel nemcsak megismerkedni, de külföldi képzési módokat is tanulmányozni. E tárgyban megjelent dolgozatai és munkássága elismerésül a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Orvoskara 1931-ben meghívta a „Gyógyszerészetre vonatkozó jogszabályok” címen előadások tartására, hetenként 5 órában.

Az egyetem orvoskara 1932-ben tárgyalta *Mozsonyi* kérvényét, melyben a „Gyógyszerészet különös tekintettel a gyógyszerészi közigazgatásra” című tárgykörből magántanári címért folyamodott. A kar által felkért bírálók megállapították, hogy *Mozsonyi* „irodalmi munkássága akkor sem szűnt meg, mikor egyetemi alkalmazásától megválva miniszteri hivatalnokká lett, sőt az egészségügyi közigazgatás alapos ismeretével és a gyógyszerészi kérdések állandó tanul-

mányozásával nélkülözhetetlen szakemberré küzdött fel magát”, ezért őt magántanári címmel felruházni ajánlották. A kar a szokott „próbaelőadás” után magántanárrá képesítette, s azt a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1933-ban jóváhagyta.

1934-ben az Egyetemi Gyógyszertár alapítója és igazgatója, *Matolcsy Miklós* professzor nyugalomba vonult, a kiírt pályázatra beérkezett három pályázó közül az Orvoskar *Mozsonyit* ajánlotta első helyen, s így 1934. március 7-én ő nyert kinevezést a megüresedett állásra.

Mozsonyi nagy ambícióval fogott neki a már 25 éves Egyetemi Gyógyszertár fejlesztéséhez és a gyógyszerképzés megreformálásához. Első lépésként sikerült elérnie, hogy a Kultuszminisztérium 1935-ben hozzájárult, hogy a gyógyszertár felvegye az „Egyetemi Gyógyszerészeti Intézet és Egyetemi Gyógyszertár” nevet. Ezáltal az intézmény oktató jellege még jobban kidomborodott, amit különben már az alapító rendelet is előírt.

Az 1936-ban Budapesten tartott Országos Felsőoktatási Kongresszuson *Mozsonyinak* alkalma volt feltárni a gyógyszerképzés hiányosságait, továbbá részletesen ismertetni az oktató professorok által kidolgozott, és az órarend szempontjából összehangolt tervet, mely mind a bölcsész-, mind az orvoskarra nem csekély megterhelést jelentett azáltal, hogy intézetek és laboratóriumok létesítését tette szükségessé.

Noha az illetékesek meggyőzése sikerrel járt, mégis a reform kivitelére csak négy esztendő múlva, 1940-ben került sor. Az egyetem akkori főhatósága, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1940-ben adta ki a gyógyszerészhallgatók új képzéséről szóló rendeletét, mely a középiskola elvégzése után 8 egyetemi szemeszter hallgatását írta elő.

Egyidejűleg az intézet tanszéki jelleget, *Mozsonyi* nyilvános rendes tanári kinevezést nyert, mint a III. és IV. éves évfolyamon kötelező főtárgy, a „Gyógyszerészet” előadója. Az intézet elhelyezését illetően *Mozsonyinak* sikerült elérnie, hogy az orvoskar átengedte a IX. kerület, Rákos (ma Hőgyes Endre) utcában levő, még *Hőgyes* professzor által alapított Pasteur Intézet helyiségeit.

Mozsonyinak és az intézetnek a második világháború alatt súlyos feladatot jelentett a klinikák gyógyszerellátása, de sikerült elkerülnie a nyugatra települést, s így a készletekből a professzornak *Csipke Zoltán* fővegyésszel együtt sikerült a harcok alatt is ellátniuk a klinikák gyógyszeres szükségletét.

A felszabadulás után megindult a helyreállítás. Már túljutottak a konszolidáció időszakán, amikor a minisztérium — *Mozsonyi* javaslatára — elválasztotta a két intézetet és az Egyetemi Gyógyszertárat *Csipke Zoltán* vezetésére bízta.

Oktató és tudományos munkássága kapcsán *Mozsonyi* mindig figyelmet szentelt a gyógyszerészdoktor-képzésre is. Az 1934—1962 évek közötti periódusban összesen 69 disszertációs munkát irányított, ill. fogadott el a karhoz való benyújtásra. A disszertációk témái nagyrészt gyógyszerek készítésével, stabilitásával, kisebbrészt gyógyszerészeti szervezési és történeti témákkal foglalkoztak. Tanítványai közül számosan kerültek kiemelkedő egyetemi, tudományos, közéleti stb. pozíciókba, többek között *Horváth Dénes*, *Kedvessy György*, *Láng Béla*, *Ragettly János*, *Küttel*

Dezső, *Pandula Egon*, *Bölcs Béla*, *Sikos Károly*, *Farkas András*, *Rácz István*, *Aradi Lajos* stb.

Az 1950-ben létesített Budapesti Orvostudományi Egyetemen *Mozsonyi* 1951-től kezdve a dékánhelyettesi tisztelet töltötte be, míg 1952-ben, eddigi munkássága alapján a gyógyszerészeti tudományok kandidátusa lett. Amikor 1955-ben az egyetemen önálló Gyógyszerésztudományi Kar létesült, a dékáni tisztségre *Mozsonyi* professzort emelték, s ő e tisztséget nyugdíjba vonulásáig, 1962-ig viselte. Az ő fáradhatatlan és buzgó munkásságának köszönhető, hogy a fiatal kar a kezdet nehézségein átjutott, s egyre emelte az oktatás színvonalát.

Mozsonyi tudományos, szervezői és oktató munkásságát tükrözi pályafutása alatt megjelent 104 közleménye is.

Kitüntetései: 1959-ben, 70. születésnapja alkalmából a „Munka Érdemrend” arany fokozata kitüntetését, 1961-ben az egészségügyi kormányzattól a „Kiváló Gyógyszerész” címet kapta meg. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság, munkájának elismeréséül 1937-ben *Jakabházy*-, 1939-ben *Deér*- és 1969-ben *Kazay*-emlékéremmel tüntette ki.

1962-ben vonult nyugdíjba, amikor az állam újból a „Munka Érdemrend” arany fokozatával tüntette ki, ő azonban szorgalmasan bejárt volt intézetében rendelkezésére bocsátott dolgozószobájába, s továbbra is vezető egyénisége maradt a gyógyszerészeti társadalomnak, egészen 1976. szeptember 1-jén bekövetkezett haláláig. A Farkasréti temetőben levő sírjára a Magyar Gyógyszerészeti Társaság fehér márvány síremléket állíttatott.

A magyar gyógyszerésztársadalom már életében is sokra értékeltelte *Mozsonyi* professzor oktatói, tudományos, szervezői és közéleti munkásságát, s az utókor, elsősorban tanítványai 12 évvel ezelőtt bekövetkezett halála óta az alábbiakkal kívánták fenntartani, megörökíteni érdemeit és emlékét.

A Magyar Gyógyszerészeti Társaság *Mozsonyi Sándor* szülőfalujában, a Somogy megyei Kadarkúton a gyógyszerintézet épületén (1981-ben) márványtáblába vésvé örökítette meg emlékét. A tábla felirata: „E községben született és töltötte ifjúságát dr. *Mozsonyi Sándor* (1889—1976), a Budapesti Tudományegyetem professzora, a gyógyszerésztudományi kar dékánja, a korszerű magyar gyógyszerészképzés megteremtője. E táblát 1981-ben állította fel a Magyar Gyógyszerészeti Társaság.”

Az MGYT Gyógyszerügyi Szervezési Szakosztálya 1981-ben *Madarassy Walter* által készített bronz jutalom emlékérmét alapított *Mozsonyi Sándor* emlékére, a gyógyszerészeti szervezési munkásság elismerésére. Az időközben eltelt évek alatt *dr. Zalai Károly* és *dr. Harangi György* részesültek a szakosztály határozata és az MGYT elnöksége jóváhagyása alapján az éremmel való kitüntetésben.

A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Gyógyszerészeti Intézete 1986-ban, a professzor halálának 10 éves évfordulója alkalmából nagyméretű kőtáblát helyezett el az épülete folyosóján. A kőfaragás ugyancsak *Madarassy Walter* alkotása. Felirata:

„Dr. *Mozsonyi Sándor* egyetemi tanár, 1889—1976. A gyógyszerészeti intézet alapítója, a korszerű magyar gyógyszerészképzés kezdeményezője emlékének. Gyógyszerésztudományi Kar”

A közforgalmú gyógyszerárak kiemelkedő tudományos vagy közéleti személyekről való elnevezése a legutóbbi években valósult meg a gyakorlatban. *Mozsonyi Sándor* nevét viseli a Pécs, Bajcsy-Zsilinszky út 23. sz. alatti és Győr-Sopron megyében Iván községben a Fő út 63. sz. alatti gyógyszerár.

Mozsonyi Sándor professzor születésének centená-

riuma alkalmából, mint hálás tanítványa és tisztelője, magam is nagyrabecsüléssel és szeretettel emlékezem meg a nagy tudású, erős akaratú, humánus gondolkodású és tevékeny mesteremről.

Dr. Zalai Károly
egyetemi tanár, dékán

GYÓGYSZERÉSZI BEAVATKOZÁS AZ ORVOSI VÉNYÍRÁSBA

1987-ben végzett közvéleménykutatás eredményei

Schweiz. Apoth. Ztg 125, (17), 463, (1987).

A Zürichi Svájci Gyógyszerészek Információs Központja (PIZ) német–svájci gyógyszerárakban végzett közvéleménykutatást azon okok meghatározására, hogy a gyógyszerészek miért kell kapcsolatba lépnie a vényt felíró orvossal, valamint ennek gyakoriságára. A vizsgálatot 31 közforgalmú gyógyszerárban végezték el, részben falun, részben városban.

12 résztvevő jelezte (39%), hogy a környékbeli orvosok maguk is rendelkeznek kézi gyógyszerárral. A vizsgálat két hetes volt, 10–12 munkanap, nyitvatartási idő szerint. Az összmunkanapok száma 318.

28 gyógyszerész értékelte az ezen idő alatt beérkezett vények számát is. Az így nyert érték 15 600 volt, ami 53 vénynek felel meg naponta, gyógyszerárként. Azon gyógyszerárakban, ahol kézi gyógyszerárak üzemelnek, kevesebb volt a vény.

249 esetben került sor az orvossal kapcsolatfelvételre. A közvéleménykutatás ideje alatt a gyógyszerészek különösen éberek voltak, így a kapott adatok megbízhatónak tekinthetők.

Azokon a területeken, ahol kézi gyógyszerárak működnek, a napi beavatkozások száma a kisebb vényforgalom miatt alacsonyabb lenne, viszont ezen orvosok valószínűleg kisebb vényírási gyakorlat miatt a beavatkozások aránya 2,2%, szemben 1,5%-kal. A beavatkozások fő oka (32%) az eltévesztett vagy szokásostól eltérő adagolás. Egyéb ok a hiányos alkalmazási utasítás (20%) és a vények olvashatatlansága. A beavatkozások 11%-a azért vált szükségessé, mert az előírt gyógyszer általánosan hiánycikk vagy éppen az adott gyógyszerár készletében nem szerepelt (11%). A beavatkozások 5,2%-a a párhuzamosan rendelt gyógyszerek potenciális interakciója miatt történt.

Néhány példa a kapcsolatfelvétel okára:

- Több orvos rendelt párhuzamosan trunkvillánsokat, altatókat és neuroleptikumokat ugyanazon betegnek,
- Ugyanazon páciensnek két orvos írt fel penicillint és orális fogamzásgátlót,
- Három éve már nem kapható gyógyszer szerepelt a vényen,
- Egy altató felírása tartalmazott szabálytalanságokat,
- Vényét bemutatva egy páciens állapotának romlására utaló tünetekről számolt be,
- A páciens nemkívánatos mellékhatásról panaszkodott,
- Az orvos hüvelytablettát rendelt szájon át történő adagolási utasítással.

Megtett intézkedések:

Amikor a gyógyszerész úgy ítélte, hogy a vényvel kapcsolatos beavatkozás valamilyen okból szükséges, mindenekelőtt a felíró orvost értesítette. Ez a módszer a regisztrált esetek 51%-át érintette, 34% a páciens jobb felvilágosításával oldódott meg. Ritkábban történt meg, hogy az orvost nem érték el, ilyenkor a gyógyszerész saját felelősségére javította a tapasztalt szabálytalanságokat, vagy szakértelme alapján kiadott másik gyógyszert vagy tagadta meg a kiadást (133).

Fellner Ágota

SCHEELE GYÓGYSZERÉSZI HIVATÁSA

Beyrich, Th.: Die Pharmazie 42, (11), 736–38, (1987).

„A világ olyan emberekből él, akik többet tesznek, mint kötelességük”. Karl Wilhelm Scheele (1742–86) hobbija a kémiai kísérletezés. A hivatása egybeesett hobbiával, ezért kötelességénél többet tett. Tizennégy éves korában kezdte el gyógyszerészi tanulmányait. Hat évi tanulás után két évet dolgozott Göteborgban, ezután Malmben a „Tarka Sas”, majd Stockholmban a „Holló” gyógyszerárban folytatta munkáját. Úpsalába 1770-ben került, majd öt évvel később Köpíngbe telepedett le, itt dolgozott élete végéig. Az ő világa a gyógyszerár, gyakorló gyógyszerészként a gyógyszerár laboratóriumában kísérletezett szabad idejében. Scheele receptúrázott, desztillált, szublimált, kristályosított, összetett készítményeket állított elő és főképp a beteg emberekről gondoskodott. A svéd gyógyszerészkönyvben a XVIII. században 350 drog és 43 kemikália volt hivatalos. A gyógynövényeket Karl Linné rendszerezte. A kemikáliák minőségi követelményeit Scheele állította össze. Mintegy 43–200 vegyi anyagokból és drogokból összeállított készítmény előállításában közreműködött. Technikai ügyessége mellett kiváló kémikus volt. Legjelentősebb publikációja „Kémiai tanulmány levegőről és tüzről”. A savak felfedezésében jelentős szerepe volt, a sósav, salétromsav mellett a drogokban található szilárd savak, borkósav, benzoosav, tejsav, almasav, oxálsav felfedezésében jelentős szerepe volt. A Wöhler elméletet 44 évvel megelőzte. A szervesetlen anyagok közül az antimon- és a higanyvegyületek előállításával foglalkozott. Az általa bevezetett szulfátion kimutatása báriumionnal még ma is használatos módszer. Húsz év tapasztalatszerzés és előírt vizsga letele után vezethetett gyógyszerárát. Az ő kitarása és hivatásszerete ma is példamutató a gyógyszerészeknek és kémikusoknak (132).

Bisztrianszky Istvánné